

Haridusjuhi eetiline tundlikkus - lahenduspõhi

Juhtum

Õppealajuhataja Kristin käib alates jaanuarist iga kuu regulaarselt supervisioonis. Ta hakkas juba novembris tundma, et on kuidagi tujutu, õhtuti on raskusi magama jäämisega, töö mõtted keerlevad peas ja hommikuti ärkab tunde, et pole üldse puhunud. Iga uus probleem kutsus esile tunde, et "Jumala eest! Ma ei jaks enam". Ka direktor oli seda märganud ning soovitas konsulteerida superviisoriga ja leidis vajalikud vahendid kooli eelarvest.

Täna istub Kristin taas superviisori vastas mugavas tugitoolis ja näib väga häiritud. Ta räägib ühest ja teisest asjast, aga superviisoril on kahtlus, et miski muu vaevab Kristinit ja ütleb talle "Sa pole oma mõtetes kohal. Mulle tundub, et see, millest sa praegu räägid ei ole see, mis sind tegelikult vaevab". Kristin vaatab superviisorile pikalt otsa ja siis ütleb: "Ma ei tea, kuidas sellest rääkida! Direktor on minu heaks nii palju teinud ja mind toetanud, kuid see, mis praegu koolis toimub, ei tundu mulle üldse õige ja

ma ei tea, mida teha. Meil väikeklassis on väga keerulised lapsed. Ma tõesti ei tea, kuidas see õpetaja suudab seal olla! Ta töötab nagu püssirohu tünni otsas iga päev! Ta on nii tubli ja tasakaalukas. Klassis on neli poissi, kellest ühel on väga tõsised käitumisprobleemid - ta segab tundi, ropendab, lõhub, ähvardab kaasõpilasi, on õpetaja poole tooliga visanud ja see pole üldse kõik! Poisi vanemad eitavad seda, et nende poeg on konfliktide algataja ja süüdistavad teisi lapsi ning õpetajat probleemide tekitamises. Direktor on nendega mitu korda vestelnud, kuid mitte midagi ei muutu. Ühesõnaga, väga keeruline on sellises klassis töötada.

Eelmisel nädalal poiss vehkis vahetunni ajal klassis õpetaja suunas rusikatega ning õpetaja kasutas jõudu, et vältida pihta saamist. Kedagi teist klassis ei olnud. Õpetaja rääkis sellest juhtkonnale ja HEVKOLE. Direktor helistas haridusosakonda ning rääkis probleemi ära. See oli väga kummaline vestlus! Pärast vestlust ütles direktor õpetajale, et see kõik jääb nüüd selle ruumi seinte vahele. Lapsevanemaga lubas direktor isiklikult rääkida. Kui HEVKO arvas, et rääkimist oleme proovinud ja oleme näinud, et see ei vii edasi ja soovitas uue sammuna kasutada lapsevanemate, lapse ja õpetaja ühist arutelu koolipsühholoogi juures, või siis lausa kaasata noorsoopolitsei, et leida lahendusi olukorrale, siis direktor ütles järsult, et see ei ole praegu võimalik. Ma pole teda sellisena veel kunagi näinud. Ta justkui unustas täiesti, kelle eest ta peab seisma!”

1. Märkake vastuolu: milles seisneb probleem? On neid mitu?

Õppealajuhataja on olukorras, kus ta on tunnistajaks, kus KOV haridusosakonna survestamise tulemusena direktor ei algata õpetaja poolse jõu kasutamise analüüsimist juhtkonnas ning koolis vajalike sammude kavandamist nii õpetaja toetamiseks kui lapsele sobiva keskkonna kujundamiseks.

Väikeklassi õpetaja on oma murega üksi jäänud, ühe õpilase käitumine on muutunud nii klassikaaslastele kui õpetajale endale ohtlikuks.

Lapsevanemad ei tunnista probleemi ja sellega takistavad lahenduste leidmist.

Direktor ei ole kasutusele võtnud kõiki ressursse, et leida lahendusi õpetaja toetamiseks (kui vanemad ei tee koostööd on võimalik kaasata KOV ja lastekaitse). Direktor allub KOVi survele juhtum maha vaikida ja ei kuula HEVKO nõuandeid kaasata erialaspetsialiste võrgustikutöö rakendamiseks abivajava lapse toetamiseks.

2. Kes on selle juhtumiga seotud ja millised on nende rollid (näiteks juht, lapsevanem, sõber jne)?

Õppealajuhataja, superviisor, direktor, väikeklassi õpetaja, väikeklassi poiss ja klassikaaslased, lapsevanemad, HEVKO

3. Mõelge, milliseid emotsioone erinevad osapooled kogevad?

Määra selle juhtumiga seotud osapoolte üldnimelikud õigused ja kohustused.

Õppealajuhatajal on õigus ja kohustus kaasa rääkida koolis õpetamise ja õppimisega seotud probleemidele lahenduste otsimisel, kohustus leida lahendusi õpetajate toetamiseks, kohustus korraldada vajaduspõhiselt koolitusi õpetajate oskuste ja teadmiste täiendamiseks, nõustada õpetajaid, tagada õpetajatele vajalikud vahendid ja võimalused õppetöö läbiviimiseks jne.

Õpetajal on õigus töötada vaimset ja füüsilist tervist mitte kahjustavas keskkonnas, õigus saada juhtkonnalt ja tugispetsialistidelt tuge, õigus olla ärakuulatud ja saada nõustamist.

Õpilasel on õigus saada jõukohast õpetust ning tuge emotsioonidega toime tulemiseks, kohustus võtta osa õppetegevustest, õigus lapsevanemate poolsele toele, huvile ja tähelepanule, kohustus kinni pidada koolis kehtivatest reeglitest, kohustus vältida nii füüsilist kui vaimset vägivalda ja haiget tegemist.

Õpilastel on õigus vaimselt ja füüsiliselt turvalisele õpikeskkonnale.

Direktoril on kohustus tagada koolis vaimselt ja füüsiliselt turvaline keskkond nii õpilastele kui töötajatele, võimaldada töötajatele vajalik tugi ja väljaõpe, järgida kehtivaid õigusakte, õigus saada nõu ja tuge oma meeskonnalt.

Koolipidajal on õigus, kuid ja kohustus olla kursis koolis toimuvaga, kohustus tagada vahendid koolis tugisüsteemide loomiseks ja turvalise keskkonna kujundamiseks; õigus olla kaasatud võrgustikutöösse ning ümarlaudadesse; kohustus kontrollida (või vajadusel ka teha järelevalvet) õigusaktides sätestatud kohustuste täitmist ning järgida neid ka ise.

Lapsevanemal on kohustus tagada oma lapsele toetav arengukeskkond, koolis ilmnevate probleemide korral teha koostööd haridusasutusega lapse vajaliku toe väljaselgitamiseks ja rakendamiseks.

4. Millised on võimalikud lahendused? Kirjeldage 1-3 lahendust ja kaaluge neid lähtudes järgmistest vaatepunktidest (vajadusel täiendage oma lahendusi):

- Millised hüved ja kahjud kedagi mõjutavad?
- Milliseid üldkehtivaid reegleid tuleb järgida?
- Kuidas hea inimene seda dilemmat lahendaks?

Direktor kaasab koolipsühholoogi ning kuulab ära erinevate poolte nägemuse olukorrast, seejärel kaasab õpetaja, tugispetsialistid, õppealajuhataja ning lastekaitse olukorra analüüsimisse, võimalike lahendusvariantide leidmisesse, misjärel suhtleb lapsevanemaga ning kutsub ta ühisele arutelule, eesmärgiga kokku leppida vajalikud sammud lapse toetamiseks. Kõik osapooled selles arutelus on seotud konfidentsiaalsuse nõudega, sest arutletakse ühe lapse juhtumi üle - seda tuleb koosoleku alguses meelde juht. Direktor võimaldab õpetajale supervisiooni/teraapiat tekkinud olukorraga toime tulemiseks. Lapsele võimaldatakse koolipsühholoogi poolne tugi juhtunu analüüsimisel. Samuti teavitab ta kujunenud olukorrast koolipidajat, kuid ei lähe kaasa nõudmisega teemat mitte edasi käsitleda. Tekkinud olukorda ei ole eetilise maha vaikida, probleemiga tuleb põhjalikult tegeleda,

muul juhul see eskaleerub veelgi ning kannatavad kõik lapsed selles klassis ja õpetajad. Selleks, et töötajad oskaksid toime tulla olukordades, kus õpilane käitub vägivaldselt, korraldab direktor oma töötajatele Verge meetodi koolituse.

Sellise lahenduse kasulike aspektidena tunnevad juhtkonna liikmed ja tugispetsialistid, et nad on kaasatud, nende arvamus on oluline ja juht on orienteeritud lahenduste leidmisele ja rakendamisele. Koolipidaja on informeeritud ja mõistab, et juht tegeleb probleemiga efektiivselt, kuid diskreetselt. Lastekaitse kaasamine annab lapsevanematele signaali, et neil ei ole õigust probleemi eitada ja tuleb koostöös leida lahendusi. Lapsevanemad tunnevad, et on kaasatud, et on olemas inimesed, kes mõistavad ja on valmis neid toetama ning lapse muredele lahendusi leidma. Laps saab rääkida juhtunust usaldusväärsele ning selleks vajaliku väljaõppega täiskasvanule. Õpetaja tunneb, et teda ei jäeta üksi, ta saab vajalikku tuge ning tulevikus sarnastes olukordades toimetulemiseks vajalikku väljaõpet.

Üldkehtivatest reeglitest tuleks siin kindlasti järgida konfidentsiaalsuse nõuet - selle pere murede üle arutamine ei tohi jõuda kolmandate osapoolteni, oluline on usaldus ja avameelsus. Samuti seda, et kriitilistes olukordades käituvad inimesed nii, nagu nende ressursid (vaimsed ja füüsilised) võimaldavad - nad teevad seda, mis on nende jaoks hetkeolukorras võimalik ja seda tuleb mõista ning lahendusi kaaludes arvesse võtta ehk milliste oskuste arengu toetamine võimaldab neil järgmisel korral sarnases olukorras paremini toime tulla.

5. Kui teie peaksite andma nõu juhile, siis lähtudes eetilise ja õiglase haridusjuhi mudeli neljast valdkonnast (vt tabelit lõpus) tehke ettepanekuid, milliste pädevuste arendamine aitaks selliseid olukordi juhil tulevikus vältida.

AVATUD KOOLIKULTUUR:

Loon keskkonna, et minu inimesed julgevad oma muredega minu poole pöörduda - selle pädevuse arendamine loob aluse sellele, et õpetajad julgevad tulla rääkima juba varakult, kui tunnevad, et neil on raske oma kohustustega toime tulla. Sage on see, et õpetajad tajuvad kohustust tulla kõigega toime ja pelgavad, et neid ei peeta pädevateks juhul, kui nad tunnustavad, et nad ei tule toime.

MINU INIMESTE VAJADUSED:

Julgen oma inimeste eest seista - selle juhtumi puhul see oleks väljendunud julguses minna koolipidaja soovitusel vastuollu ning otsida koostöös oma meeskonnaga olukorrale toimivaid lahendusi.

MINU ARENGUVAJADUSED:

Oskan vajadusel abi küsida - juhil on meeskond, kellele toetuda, kes on valmis lahendusi otsima ja nende rakendamisega tegelema.

KOGUKONNA ARENDAMINE:

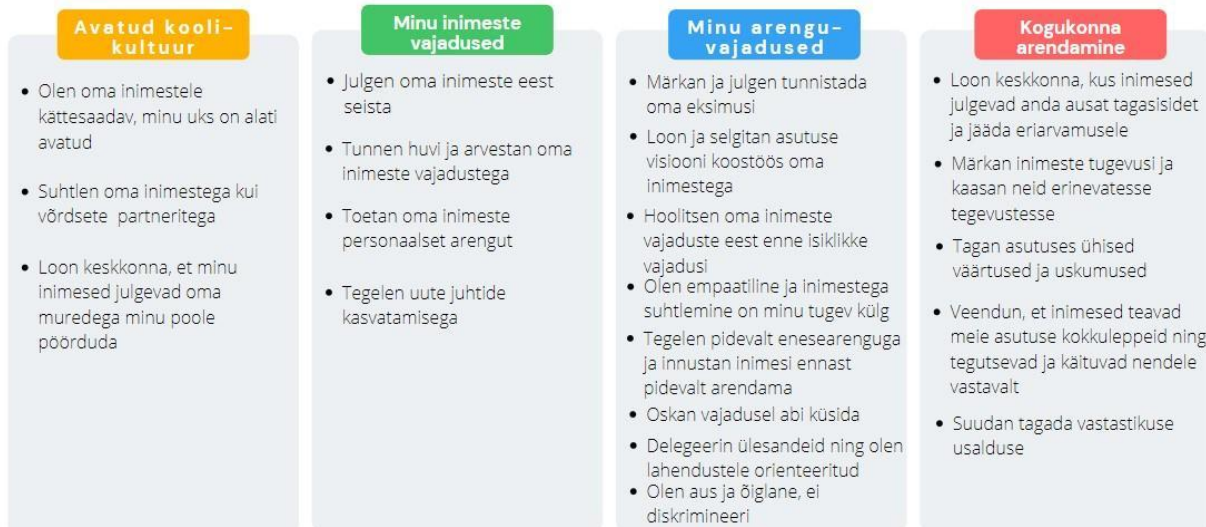
Märkan inimeste tugevusi ja kaasan neid erinevatesse tegevustesse - juht loob meeskonna ja seejärel tuleb sellele meeskonnale ka toetuda ja neid inimesi usaldada.

Suudan tagada vastastikuse usalduse - hetkel koolipidaja ei olnud ilmselt väga veendunud, et juht suudab korraldada koolis selle juhtumi lahendamise diskreetset viisil. Usaldussuhte loomine koolipidajaga on siin väga oluline - pidaja teab, et juht on pädev.

6. Mida sa analüüsi käigus õppisid? Kas sellise analüüsi läbi tegemine aitab eetilisi dilemmasid edaspidi märgata?

Õiglase ja eetilise haridusjuhi kompetentsid

Joonise autor: Margit Meltsas

Allikad: Trevino et al, 2003; Crews, 2015; Avolio and Gardner, 2005; Cardona 2000; Eisenschmidt et al, 2019; Tammeleht, Löfström, Rodrigues-Triana, 2022)